

12. <http://forum.tt-news.de/showthread.php?t=94618&page=21>
13. <http://www.lustscout.to/forum/portal.php>
14. <http://www.capsamania.de/index.php?page=Thread&threadID=6457&pageNo=26>

Стаття надійшла до редакції 28.04.15

А. Г. Жолуденко, студ.
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

Жаргонная лексика немецкой молодежи

Статья посвящена изучению лингвостилистических особенностей жаргона на немецкой молодежи на материалах словарей, интернет-форумов и чатов. Приведено определение жаргона, проанализированы характерные черты данного языкового феномена. Установлены особенности системной организации жаргонной лексики.

Ключевые слова: жаргонная лексика, вульгаризмы, дисфемизм, лексико-семантические поля, нецензурная лексика.

A. Zholudenko, Student
Institute of Philology, National Taras Shevchenko University of Kyiv

Jargon lexicon of German youth

The article is devoted to the study of lingvo-stylistic features of German youth jargon based on the materials of dictionaries, internet-forums and chats. The article aims to define the concept of youth slang, its characteristics and to determine the main features of lexical-semantic system.

Keywords: jargon lexicon, vulgarisms, disfemisms, lexical-semantic fields, unquotable vocabulary.

УДК 811.581.11

С. С. Ісаєв, асист.
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ЛЕКСЕМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЇЖІ У СКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ЯК НОСІЇ КУЛЬТУРНОГО КОДУ

У статті подається аналіз фразеологізмів китайської мови, до складу яких входять лексеми на позначення їжі. Особлива увага приділяється зв'язкам семантики фразеологізмів із кодами культури та визначенню ролі фразеологізмів як елементів культурного коду.

Ключові слова: культурний код, фразеологізм, їжа, китайська мова.

У лінгвістиці протягом останніх десятиліть велика увага приділяється слову як носію культурної інформації. Слово передає особливості сприйняття мовним колективом навколишньої дійсності, набуває під час предметно-пізнавальної діяльності. У слові вербалізується сукупне уявлення про предмет, яке склалося у даній культурі і зафіксовано у мовній свідомості носіїв мови.

Кожна культура несе свою модель світу, виражену кодами культури, які "утворюють певну "систему координат", у межах якої й здійснюється концептуалізація та категоризація дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду людини, вербалізація цієї концептуалізації та категоризації в мові" [2, с. 115].

Таким чином, "код культури можна визначити як узагальнююче щодо елементів національного образу світу поняття, яке обіймає природні і створені людиною об'єкти (артефакти), фізичні та психічні явища. Код культури створюється у процесах категоризації світу, які пов'язані з особливостями пізнавальної діяльності людини у межах певної етнічної спільноти" [1, с. 221]. Культурний код можна уявити певною призмою через яку кожен етнос сприймає світ, після чого ця закодована інформація відкладається у його підсвідомості.

На формування культурного коду кожного етносу, а також вираження його у мові, впливають різні чинники, у т.ч. історичний, релігійний, соціальний, побутовий та ін. Вплив є неперервним і опосередкованим, будь-які зміни у політичному устрої чи економічних моделях розвитку суспільства не можуть зламати існуючі протягом століть "звички свідомості". Культурний код є значно консервативнішим за суспільно-політичне життя.

Формування нації відбувається у певних умовах, у першу чергу маються на увазі природні умови, до яких вона поступово пристосовується. Природно-географічні як і історичні умови, у рівній мірі сприяють утворенню харчового комплексу (використання певних продуктових комбінацій, способи приготування страв, смакові уподобання і т.п.) будь-якого етносу. Ці фактори зумовлюють напрями сільськогосподарської діяльності, що впливає, у свою чергу, на усі процеси, пов'язані з харчуванням. Етнос посту-

пово "звикає" до певних продуктів та їжі. Відмінності харчового комплексу яскраво відображають етнічні особливості.

Змінюючись у часі під впливом різних суспільно-історичних і природних перетворень, їжа в той же час відрізняється стійкістю і традиційністю. Як один з найважливіших етнічних модулів вона утворює той каркас, за допомогою якого люди вибудовують свій національно специфічний образ світу. Особливості національних традицій, пов'язаних із їжею, відображаються у мові.

Мові, безперечно, належить перше місце серед національно-специфічних компонентів культури. Вона протягом століть фіксує та зберігає усі елементи національної самобутності. Найбільшу роль у цьому процесі відіграє, безсумнівно, фразеологія. Адже у фразеологізмах найбільш яскраво і своєрідно виявляються національно-культурні особливості етносу і його мови.

Процес сприйняття фразеологічних одиниць як елементів національної культури – це шлях до пізнання культурного коду народу. Особливу цінність мають фразеологізми, які є національно-специфічними і віддзеркалюють характерні особливості культури і побуту, народні звичаї, символіку.

Фразеологічні одиниці, проаналізовані у нашій статті, є підтвердженням того, що традиційний китайський побут, зокрема страви та продукти харчування – все це знайшло відображення у фразеології.

На прикладах фразеологічних одиниць китайської мови, простежимо специфіку вираження рис менталітету ханьців через сприйняття поширених у цього етносу продуктів харчування і національних страв.

Повсякденне життя з його незмінною рутиною, усталеними традиціями, циклічність природних явищ, конфуціанські норми співіснування у соціумі – усе це увійшло до народного побуту і сприяло формуванню особливості світосприйняття. "Їжа – це небо людей", тобто основа основ їх життя, – свідчить "Ши-цзі" (《史记》) – один з найбільш ранніх та найвпливовіших творів у світовій історіографії. Відповідно до цього твердження китайці споконвіку перетворювали їжу на справжній культ [5, с. 767].

Серйозне ставлення до їжі демонстрував сам Конфуцій, який дотримувався непорушних правил щодо вживання їжі та поведінки за столом. У знаменитих конфуціанських "Бесідах і судженнях" (《论语》), знаходимо згадку про тогочасну платню за навчання, що вимірюється не у грошових одиницях, хоча вони активно використовувалися у той час, а харчами – це зв'язка в'яленого м'яса. Згодом, коли ця платня перетворилася на ритуальну, її передавали вчителю, коли приводили учня на навчання [6, с. 175].

Головний послідовник Конфуція Мен-цзи надавав харчуванню філософського змісту: 民为贵，社稷次之，君为轻 [7, с. 328] *"народ є найбільш дорогоцінним, держава є наступною за значенням, правитель є найменш цінним"*.

Традиційне вітання "Як ся маєте?" (你吃饭了吗?) означає дослівно: "Ти поїв?", що пов'язано, у першу чергу, з матеріальними чинниками. За цим психолінгвістичним фактом, ми можемо розгледіти, з одного боку, непереборний страх, що накопичувався століттями, перед голодом, постійним супутником безперервних природних та соціальних катаклізмів, навал кочівників і перенаселення, з іншого – наслідок стійкого колективізму, що знаходить прояв у спільній трапезі. Звичка споживання їжі у фіксований час, як підсвідоме бажання попередити вірогідну її відсутність, може стати приводом для того, щоб відкласти будь-яку, навіть важливу, справу.

У сучасному Китаї проблема голоду практично втратила актуальність, керівництву країни вдалося її вирішити, але історична багатовікова звичка постійно дбати про "хліб насущний" безперервно тримає китайців у тонусі. Ще 100 років тому ситуація була вкрай важкою, і ось як її описує останній посланник Російської імперії у Китаї, українець за походженням, Іван Коростовець: "Життя більшості китайців є практично боротьбою за існування, і, вдавшись до образного порівняння, можна сказати, що у цій країні щодня повторюється диво насичення 5000 осіб п'ятьма хлібами, з тією різницею, що насичення це далеко не повне і залишає їх при тривожній думці – повториться диво завтра чи їм доведеться померти від голоду. Так, примара голоду невпинно кружляє над Китаєм і вражає маси у такій величезній пропорції, яку ми не можемо собі уявити" [3, с. 106].

Згідно даних археологічних розкопок першим видом зернових, який почали культивувати китайці, було просо. До широкого запровадження рисівництва у Китаї просо було найбільш уживаним серед зернових. Від його врожаю залежало життя усього народу. Одним з героїв китайської міфології, покровителем землеробства та предком однієї з перших китайських династій був Хоу-цзі 后稷 (дослівно "правитель-просо"). Навіть слово "держав" у давні часи складалося з двох ієрогліфів 社 ("суспільство") і 稷 ("просо"). Протягом багатьох століть воно було основним продуктом харчування. Про це свідчить і фразеологізм, який називає просо найголовнішою серед зернових культур – 百谷之长.

Просо у китайців асоціюється з надзвичайно стійкою людиною, яка завжди знаходить вихід із скрутних ситуацій. Так фразеологізм 黍谷生春, який дослівно можна перекласти як *"просо відроджується до життя"*, означає "знайти вихід із скрутного становища, здійснити перелом на краще".

Що цікаво, рис, на той час не був таким доступним як зараз. Бідні люди не могли його собі дозволяти їсти часто і тому він цінувався достатньо високо. Навіть платня чиновникам нараховувалася у рисовому еквіваленті. Стандартна плата за рік служби складала 5 доу (1 доу дорівнював 10 літрам). Вважалося, що працювати за таку мізерну платню не варто, про що свідчить фразеологізм: 不为五斗米折腰 *"не бажати гнути спину за 5 доу рису"*.

Чиновникам імперського Китаю присвячується ще один фразеологізм, який теж пов'язаний з їжею – 吃粮不管事 *"брати гроші, але нічого не робити"*. Цікаво, що перші два ієрогліфи спочатку означали "забезпечуватися пайком", тобто бути солдатом, служити у війську.

Значущість рису для китайців підкреслюється у фразеологізмах широкого вжитку, які відображають універсальні ситуації.

巧妇难为无米之炊 – *"навіть гарна господиня не в змозі нічого приготувати без рису"*. Мається на увазі, що для кожної справи необхідна ретельна підготовка.

生米煮熟饭 – *"рис вже зварився"*, тобто справа зроблена і нічого змінити не можна.

炒冷饭 – *"підсмажувати холодний рис"*, у значенні постійно повторювати те, що і так усім відомо.

Протягом століть основою харчування для китайців серед іншого служив такий овоч як редька. Письмову згадку про нього ми можемо зустріти у пам'ятці китайської літератури XII–VI століть до н. е. "Шицзін" (《诗经》), у пісні "Східний вітер" (《谷风》). У той час на позначення цього овочу використовувався ієрогліф 菲, у сучасній китайській мові ця рослина називається 萝卜.

Проста агротехніка, невисока вибагливість до якості ґрунту та висока врожайність, лежкість, багатий вміст вітамінів, мінеральних речовин, а також біологічно активних сполук зробив цей овоч одним з найбільш популярних у Китаї. Велика кількість прислів'їв присвячена значним лікувальним якостям редьки:

冬吃萝卜夏吃姜, 不劳医生开药方 – *"взимку їж редьку, а влітку імбир і лікарю не прийдеться виписувати тобі рецепт"*.

吃了萝卜菜, 啥病都不害 – *"з'їв редьку і ніяка хвороба тебе не візьме"*.

萝卜出了地, 郎中没生意 – *"редька вийшла із землі, лікар лишився статків"*.

萝卜响, 咯嘣脆, 吃了能活百来岁 – *"їж хрустку редьку і житимеш більше 100 років"*.

吃萝卜喝茶, 气得大夫满街爬 – *"їж редьку, пий чай і лікар повзатиме вулицю від злості"*.

Високу цінність редьки, особливо взимку, яку за своїми лікувальними властивостями порівнюють з "панацеєю від усіх хвороб" – женьшенем, підкреслює прислів'я:

秋后萝卜赛人参 – *"після осені (взимку) редька може суперничати з женьшенем"*.

Широко використовується назва цієї рослини у фразеологізмах у переносному значенні. Так, зокрема, прислів'я 大萝卜不用尿浇 ("Коли редька виросла, марно вносити під неї добриво") означає, що коли справа зроблена, не потрібно намагатися щось у ній покращити.

У деяких фразеологізмах редьку, як один з найдешевших і найдоступніших продуктів, порівнюють із м'ясом, яке з'являлося на столах звичайного люду не дуже часто, зазвичай, на свята.

萝卜花了肉价钱 – *"купити редьку за ціною м'яса"*, тобто придбати якусь просту і дешеву річ чи послугу за неспівставно високою ціною.

萝卜烧肉——揩点油 – *"смажити редьку разом з м'ясом"*, отримати зиск від ситуації, оскільки під час смаження редька насичується смаком м'яса.

Редьку також порівнюють із чимось елементарним і повсякденним, оскільки вона вживалася у їжу практично щоденно.

江边洗萝卜——一个个来 – *"на березі річки миють редьку – одну по одній"*, тобто усі справи мають бути здійснені по черзі, у певному порядку.

青菜萝卜分不清 – *"не відрізнати капусту від редьки"*, тобто не розуміти елементарних речей, не відрізнати білого від чорного.

一个萝卜一个坑 – *"кожній редьці – своя ямка"*, тобто кожен на своєму місці, усі займаються своєю справою.

Велику популярність у Китаї також мали соєві боби. Перші документальні свідчення про використання сої звичайної людиною відносяться до 11 століття до н.е. Значення цього продукту в харчуванні відкрили народи, що населяли у той час північно-східну частину Китаю, більше того, у стародавньому Китаї соя була віднесена до п'яти найважливіших зернових культур.

Із часом соя стала наріжним каменем у харчуванні країн Азії. Винахідливі кухаря створили безліч страв, що значно підвищили поживність і різноманіття східної кухні. Із сої виробляють олію, борошно, соєвий соус та багато інших продуктів харчування. Один з них не лише став базовим компонентом китайської кухні, а й набув розповсюдження спочатку в азійських країнах, а згодом і в країнах Старого й Нового світів. Йдеться про так званий *"соєвий сир"* або доуфу 豆腐.

На малюнку, вибитому на кам'яній плиті у гробниці династії Хань (провінція Хенань, Північний Китай) і датованому 220 роком н. е., археологи виявили цікаву кухонну сцену. На ній чітко зображений процес приготування доуфу, тобто у Китаї його

споживають уже понад 20 століть. Іспанський мандрівник Домінго Наваррете, який відвідав Піднебесну наприкінці 17 ст., описує доуфу як найбільш поширену в Китаї страву [4].

Повсякденне вживання в їжу цієї страви, сприяло виникненню великої кількості фразеологізмів з відповідним компонентом. Вираз 磨豆腐 означає "молоти боби для приготування доуфу". Справа ця важка та одноманітна. Це й слугувало виникненню переносного значення цього виразу – торочити одне й теж, молоти язиком.

Одна з найпопулярніших і найпростіших страв, які роблять з доуфу – доуфу, змішане з зеленою цибулею – стало основою для виникнення фразеологізму 小葱拌豆腐——一清二白 "доуфу з цибулею – окремо зелене, окремо біле", тобто усе зрозуміло і ясно.

豆腐好吃磨难推 – "доуфу смачний, але жорна важко крутити". Йдеться про те, що щоб досягти певних результатів, потрібно докласти зусиль.

豆腐掉进灰堆里——吹不得打不得 – "доуфу впало у купу попелу – очистити неможливо". Йдеться про нездійсненність завдання.

豆腐里挑出骨头来 – "з доуфу вибирати кістки", тобто дуже прискіпливо перевіряти.

Часто у фразеологізмах доуфу порівнюють з доброю, порядною, інколи слабкою людиною.

刀子嘴，豆腐心 – "язик як ніж, серце як доуфу". Йдеться про людину гостру на язик, але добру за вдачею.

Одна з ферментованих форм доуфу, яка має дуже специфічний та сильний запах, сприяла виникненню фразеологізма 臭豆腐——闻着臭，吃着香 – "смердючий доуфу має неприємний запах, але дуже смачний". Цей вираз уживається для характеристики порядної людини, за якою тягнеться погана слава.

Фразеологізм 豆腐顶不了刀 – "доуфу не може зрівнятися з ножем", означає, що слабкому ніколи не подолати сильного.

Дуже цікаве переносне значення має вираз 吃豆腐. Дослівно воно перекладається "їсти доуфу", але насправді означає "фліртувати, залицятися, переслідувати жінку". Базується це значення на тому, що доуфу дуже ніжне за консистенцією, біле за кольором і за цими ознаками дуже схоже на жіночу шкіру.

Ще один фразеологізм 豆腐官 має історичне походження. Дослівно він означає "чиновник, який їсть доуфу". За династії Цін (1644–1911) так називали чиновників, які відповідали за сферу освіти, мали невеликі статки і могли дозволити собі лише купувати дешевий соєвий сир. Пізніше значення цього виразу набуло подальшого розвитку і в сучасному лексиконі має значення "чесний чиновник".

Деякі фразеологізми пов'язані з продуктом переробки соєвих бобів на соєве молоко, так звану "бобовою гущею" 豆腐渣. Оскільки це продукт переробки, який не має самостійного використання, асоціюється з чимось малокорисним, незначущим, ненадійним.

豆腐渣工程 – *"споруда, будівля, змуровна з бобової гущі"*, тобто ненадійний, абияк зроблений.

Мова, будучи репрезентативною частиною національної культури, концептуалізує і відображає всі її елементи, національні форми життя народу і його психологію. У системі національних цінностей концепт "їжа", без сумніву, займає одну з ключових позицій.

На основі аналізу фразеологічних одиниць китайської мови з компонентом "їжа" ми переконалися, що вони залучаються до формування мовної картини світу, слугують утворенню нових значень слів, появи стійких сполучень т.д.

Китайські фразеологізми різного типу містять назви продуктів, що входять до раціону простих людей (адже прислів'я і приказки мають безперечно народне походження): "просо", "рис", "соєві боби", "соєвий сир", "редька" і т.п. Усі вони відображають національно-культурну специфіку своєї мови та мають символічне прочитання завдяки сформованому культурою у свідомості людини глибокому змісту, а також завдяки тим культурним ідеям, для вираження яких спочатку були самі реалії: види їжі, способи її приготування та вживання.

Отже, фразеологічний склад китайської мови віддзеркалює харчовий код китайської культури, що ідентифікує китайську національно-культурну традицію харчування та разом з іншими культурними кодами репрезентує світосприйняття і спосіб життя народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голубовська І. О. Біоморфний код китайської лінгвокультури / Голубовська І. О. // Studialinguistica. – Збірник наукових праць КНУ ім. Т. Шевченка. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2011. – Вип. 5. – Ч. 2. – С. 221–233.
2. Снитко О. С. Коды культуры у мовній об'єктивзації дійсності / Снитко О. С. // Studialinguistica. – Збірник наукових праць КНУ ім. Т. Шевченка. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. – Вип. 1. – С. 115–121.
3. Коростовец І. Китайцы и их цивилизация / Иван Коростовец // Дж. Макгован, И. Коростовец Жизнь и нравы старого Китая: Китайцы у себя дома; Китайцы и их цивилизация. Антология. – Смоленск : Изд. "Русич", 2003. – 496 с.
4. Fernández de Navarrete, Domingo Tratados historicos, politicos, ethicos, y religiosos de la monarchia de China : descripcion breue de aquel imperio y exemplos raros de emperadores y magistrados del : con narracion difusa de varios sucessos y cosas singulares de otros reynos, y diferentes navegaciones : añadense los decretos pontificios y proposiciones calificadas en Roma para la mission chinica. [Електронний ресурс]. – Адреса доступу: <http://www.upf.edu/asia/projectes/che/s17/tratado15>.
5. 史记 /司马迁–北京: 中华书局, 2006. – 1031 页.
6. 论语 / 刘示范主编. – 济南: 山东教育出版社, 2006. – 385页.
7. 杨伯峻, 《孟子译注》, 北京: 中华书局, 1960. – 483 页.

Стаття надійшла до редакції 28.04.15

С. С. Исаев, ассистент
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

Лексемы для обозначения еды в составе фразеологизмов китайского языка как носители культурного кода

В статье представлен анализ фразеологизмов китайского языка, в состав которых входят лексемы для обозначения еды. Особое внимание уделяется связям семантики фразеологизмов с кодами культуры и определения роли фразеологизмов как элементов культурного кода

Ключевые слова: культурный код, фразеологизм, еда, китайский язык.

S. Isayev, Assistant
Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Words Denoting Food in Chinese Idioms As Markers of Cultural Code

The article deals with the analysis of Chinese idioms with the words denoting food as a constituent. Particular attention is paid to the correlation of idioms semantics and culture codes, specific role of idioms in the process of creating of cultural codes.

Keywords: cultural code, idiom, food, Chinese.